

Fig.1 : Zhao Gongmin (19,8x13,5 cm). Rigdomsgud fra den daoistiske gudeverden. Han er også virksom mod sygdom og katastrofer. Bloktryk. Fra *Fengshen yanyi* i en udgave fra 1880. OA 102-942.

Søgen efter lykke

- i Orientalisk Afdelings museumssamling

af forskningsbibliotekar, mag.art. Bent L. Pedersen

Orientalisk afdeling (OA) har en museumssamling bestående dels af gamle og kostbare værker, dels af værker, der har en eller anden form for kulturhistorisk værdi - ældre som nye fra hele Asien. Museumssamlingen er opdelt efter kulturområder og lande, og blandt dem findes en kinesisk afdeling på ca. 260 numre. Denne samling af kinesiske værker indeholder både manuskripter og trykte bøger dækkende perioden ca. 700 til vore dage. De fleste stammer dog fra det sidste dynasti i Kina, Qing Dynastiet (1644-1911), oprettet af Manchuerne. Da kineserne opfandt bogtrykkunsten allerede tidligt (formentlig i slutningen af det 7. årh.), er OAs museumsbeholdning af kinesiske værker selvsagt hovedsagelig trykte bøger. Manchu-dokumenter og bøger i museums-samlingen er adskilt fra den kinesiske afdeling og omfatter ca. 100 numre.

De fleste af de ældre kinesiske bøger i museumssamlingen er filosofiske og litterære værker uden illustrationer. En del af de litterære bøger er romaner eller samlinger af noveller samt versificerede fortællinger, og de er ofte illustrerede med billeder af vigtige situationer fra historierne. Disse illustrationer har en forholdvis tæt tilknytning til figurmaleriet og er ofte tegnede i elegante og lette kalligrafiske strøg.

En særlig kategori af romaner med folkelig appel er fortællinger, hvor guder og deres hjælpere optræder i mere eller mindre vigtige og prominente roller. I en af disse romaner *Fengshen yanyi* (Beretningen om gudernes kanonisering) optræder mange guder, og en del af dem er blevet illustreret i forskellige udgaver fra det 16. årh. helt op til vore dage. Disse gude- og vogterbilleder er gengivet i en robust stil, der undertiden har et humoristisk anstrøg (fig.1). OA har flere udgaver af denne "gude"roman, og næsten alle udgaver har medfølgende billeder. Den ældste i samlingen er fra 1880, men er dog et optryk af en udgave fra 1685. Denne roman er stadigvæk meget populær

Fig 2 : Familiefaderen forsøger at indfange mere velstand til familien (24,2x41,5 cm). Bloktryk i farver. Fra *Shandong Weixian Yangjiabu muban nianhua*. 1983. OA 102-1985-375.

blandt kineserne, og OA låner ofte de nye optryk ud til kinesiske studerende og forskere, der har længere eller kortere ophold i Danmark.

En mindre del af den kinesiske museumssamling er dog af mere religiøs karakter, og bøgerne indeholder som regel illustrationer. Disse billeder kan være mere naive i udformningen end den litterære illustrationstype. Den naive udformning stammer fra den folkelige bloktrykstradition, der især er kendt for sine nytårstryk. De fleste bøger indeholder kun sort/hvide illustrationer. En undtagelse er en samling af nytårsstryk fra Weixian distriktet i Shandong-provinsen, udgivet i 1983 som en bog med trykkene i original størrelse (fig 2). Denne samling er et udtryk for en hastig oplussen af folkelige traditioner, der i disse år finder sted i Kina efter 15 års undertrykkelse af traditionelle værdier og normer. Desuden har OA nogle moderne farvegengivelser af de ældre nytårstryk fra det 19. årh.

Ved det kinesiske nytår, der falder engang i februar efter månekalenderen, sælges enkeltryk af diverse guder samt visse scenerier fra operaen til brug i ceremonierne ved overgangen til det nye år. En ugestid før nytårsaften tog husguderne, der resten af året var tilstede hos familierne, afsted til himlen for at aflægge rapport om familiens gøremål i det forgangne år. De vendte tilbage lige efter nytårsaften. Desuden foretog mange af de himmelske guder og deres assistenter en inspektionstur til jorden for ligeledes at undersøge, hvordan menneskene havde opført sig i det forløbne år. På grundlag af denne inspektion samt husgudernes rapporter bestemte guderne det kommende års

Fig 3 : Guanyin (14,4x15,2 cm). Barmhjertighedsgudinden med en munk og en lægmand som tilbedere. Gudinden og de to tilbedere er omgivet af buddhistiske symboler. Bloktryk. Fra *Guanyin pumen pin.* 18. årh. OA 102-1976-901.

gang for de enkelte familier alt efter deres dyder eller mangel på samme. Nytårstrykkene med de afbildede guder og assistenter blev benyttet og anvendes igen i en vis udstrækning i dagens Kina som et medie til forbindelse med guderne. Før nytår opstilles nytårstrykkene på altre og gennem nytårsfestlighederne tager guderne bolig i dem. Ved afslutningen af nytårsceremonierne, enten lige efter midnat nytår eller 3-4 dage efter nytårsdag, afbrændes trykkene, hvorved guderne bliver forløst fra deres tilstedeværelse i trykkene og kunne stige op til deres bolig i himlen. Disse tryk har ofte en egen charme i udformningen af motiverne. Den opstår ved en sammenfletning af lyse og mørke felter i enkel, lidt kantet form, som minder en del om et sammensat puslespil. De fleste nytårstryk er flerfarvetryk eller sort på hvid eller gullig grund med mere eller mindre detaljerede håndpåførte farver.

Fig. 4 : Sanyuan dadi (19,2x12,2 cm). Tidsaspektet af Sangan dadi, herskerne over himmel, jord og vand. De bringer lykke og dyd samt holder ulykker væk. Bloktryk. Fra *Sanjiao yuanliu shangdi fo shuai soushen daquan*. 19. årh. OA 102-5.

Den kinesiske menigmand og -kvinde har fra tidlig tid altid ønsket at skabe en fredelig og økonomisk sikker tilværelse uden indblanding fra de rige i samfundet og diverse regeringer eller magtfulde mænd. For at sikre sig mod både de naturskabte og menneskeskabte katastrofer opbyggede kineserne en hel skare af guder og hellige væsener, der skulle hjælpe dem i deres vej gennem livet på en gunstig måde. Mange kinesere hentede hjælp fra de guder og deres assistenter, de anså for kraftfulde og nødvendige i en given situation, uanset hvilket religiøst tilhørsforhold guderne havde. Det betød f.eks., at kvinder, der ønskede afkom (helst mandligt til at fortsætte slægten), henvendte sig til den buddhistiske barmhjertighedsgudinde, Guanyin (fig 3), eller til den folkelige frugtbarhedsgudinde, Tianxian Niangniang (der i tidens løb blev blandet sammen med Guanyin), for at opnå graviditet. Når det drejede sig om begravelser hentede kineserne hjælp fra de daoistiske guder og præster. Det vil sige, at kineserne var og er meget praktisk anlagt: hvad der anses for mest effektivt tages i brug uden skelen til ideologier.

Den bog i den kinesiske museumssamling, der bedst lever op til den folkelige praktiske religiøse sans, er et trebinds værk i bloktryk med alle tænkelige guder og assisterende ånder kaldet *Sanjiao yuanliu shangdi fo shuai soushen daquan* (En fuldstændig beskrivelse af oprindelsen og udviklingen af buddhistiske guder og alle ånder i de tre religioner) med et meget fyldigt illustrationsmateriale (fig. 4). Den udgave, som OA besidder, er formentlig fra

Fig 5 : Sanjiao dadi (6,6x8,8 cm). Denne treenighed bringer rigdom, forfremmelse i ens karriere og giver langt liv. Bloktryk. Fra titelbladet på *Sanjiao yuanliu shangdi fo shuai soushen daquan*. 19. årh. OA 102-5.

slutningen af det 19. årh., men teksten og illustrationerne stammer helt tilbage fra det 14. årh. under Yuan dynastiet. Bogen er et meget talende udtryk for en holistisk opfattelse af verden. Den forsøger at sammenkæde alle typer af guder og ånder i én religion. Dog er resultatet her ikke synkretistisk, da bogen beskriver hver religion for sig med de tilhørende guddommelige væsner. Alle omtalte væsner har en helsides afbildning (19 x 12 cm.) med mere eller mindre fyldestgørende oplysninger om deres særlige evner og hjælpsomhed.

Den fornemste repræsentation af en sammenkædning af daoismen, buddhismen og de folkelige guder ses i en afbildning af grundlæggerne af de tre hovedreligioner: Sakyamuni (buddhismen), Kongzi (konfucianismen) og Laozi (daosimen) på titelbladet i den oven nævnte bog (fig 5). Dette trekløver står desuden for et andet symbolmønster, der sikrer henholdsvis rigdom, forfremmelse i ens erhverv og langt liv, kaldt Fu, Lu, Shou. Man kan også sammenstille vigtige guder og vogterfigurer fra alle tre religioner i et pantheon. Et sådant enkeltbillede er særlig populært som bloktryk (fig 6), mens malede udgaver er mere sjældne. På disse pantheon deles de forskellige religioner almindeligvis groft i tre planer med 5 til 7 rækker. Øverst anbringes overvejende de buddhistiske figurer, i midten ses mest figurer af daoistisk observans, mens de mere folkelige figurer finder deres plads nederst. Sædvanligvis er den nederste række forbeholdt dommere i de 10 helveder.

Opdelingen af disse pantheon i tre planer afspejler daoisternes og budd-

Fig 6 : Pantheon (41x32,6 cm). Bloktryk i farver. Fra Shandong Weixian Yangjiabu muban nianhua. 1983. OA 102-1985-375.

histernes forestillingsverden i sfærer. Daoisterne mener, at verden er delt i en potentiel verden (den tidlige himmel) og en skabt verden (den sene himmel), mens buddhisterne adskiller verden i tre lag, der dækker over jorden (livsbegær), atmosfære (form) og himmel (formløs og ren ånd). Det øverste plan på

pantheontrykkene kan hos daoisterne forstås som den transcendentale sfære - en form for en før-potentiel verden. Tredelingen ses tillige indenfor den folkelige gudeverden. Der er f.eks. de tre legendariske herskere San-huang dadi, der regerer over himlen, jorden og mennesket. Denne gudegruppe er også vigtig for de konfucianske lærde, da mennesket får en aktiv rolle i verden gennem sidestillingen med himmel og jord. Der findes andre treopdelte gude-samlinger, og en af dem, Sanguan dadi, hersker over himmel, jord og vand. Gruppen forbindes med vigtige festivaler den 15. i første, syvende og tiende måned. Den 15. i første måned er afslutningen på nytårsceremonierne og kendes også som Lygtefestivalen, hvor guden over himlen, Tianguan, giver himlens velsignelse til trofaste tilbedere. Festlighederne på den 15. i syvende måned kendes dels som Spøgelsefestivalen og dels som Festivalen for sønlig dyd. På denne dag forbindes menneskene med deres forfædre og guden over jorden. Dette støtter således også den traditionelle konfucianske forfædre dyrkelse. På den 15. dag i den tiende måned udføres ceremonier, der skal afværge alle tænkelige ulykker. Her sætter kineserne også gudebilleder i papir på altre, og efter afbrænding hældes asken i vandet. Vandet fører dermed det onde væk og løber ned til underjordiske kilder, som har forbindelse med underverdens helveder.

For den almindelige kineser blev der fremstillet håndbøger med diverse religiøse og praktiske råd samt hjælp til at foretage diverse afværgeceremonier. Den kinesiske museumssamling har to af sådanne bøger fra det 18. årh. Den ene af dem, *Jujia baibei bu jiuren* (Familiemes værn uden menneskelig hjælp), henter en stor del af sit åndelige materiale fra shamanismen og daoismen. Den, som anvender bogen, vil, hvis brugeren følger anvisningerne, få hjælp af diverse ånder til at afværge dårlige hændelser og opnå beskyttelse mod onde indflydelser fra omverden bl.a. ved at bære nødvendige amuletter, der er kort beskrevet i bogen. Der lægges også vægt på at følge årets naturlige gang, hvilket bogen giver anvisninger på. I den kinesiske tradition forbindes årets gang med de fem elementer: træ, ild, jord, metal og vand samt den dualistiske tankegang udtrykt i mørkets magt (Yin) og lysets magt (Yang). Årets cyklus begynder med foråret, hvor Yang-kraften stiger i styrke henover verdenshjørnet øst, der symboliseres med elementet træ og farven blå/grøn. Yang-kraften opnår sit højdepunkt om sommeren og forbindes med syd, elementet ild og farven rød. Om efteråret falder Yang-kraften, og Yin styrkes hen over vest, der symboliseres med elementet metal og den hvide farve. Yin-kraften får sin absolutte styrke om vinteren i nord med elementet vand og mørke som sine symboler. Det femte element, jord, anbringes i centrum og har farven gul som symbol. Desuden kan fire dyr ligeledes symbolisere de fire verdenshjørner: dragen i øst, fuglen (ofte kaldt fønix) i syd, tigreren i vest og skildpadden omviklet med en slange i nord. Musikskalaen og fem planeter er også forbundet med dette sy-

Fig 7 : "Portrætter" af de mytiske herskere til den første kejser af Østlig Han dynasti (25-220 evt.). Bloktryk. Fra *Jujia baibei bu jiuren*. 19. årh. OA 102-102.

Fig. 8 : Illustration i forbindelse med forklaringen af "Metode til at lære hjertets faresignaler" (7x10,3 cm). Bloktryk. Fra *Zengfu tianqing daquan*. 1771. OA 102-272b.

stem, således at Jupiter hæftes til øst, Mars til syd, Venus til vest, Merkur til nord og endelig står Saturn ved centrum. Alt dette er selvfølgelig en vigtig del af håndbogen.

Ud over de religiøse dele har bogen nogle historiske og geografiske afsnit. På to sider gengives alle herskere i Kina helt fra de mytiske kejsere til Qing tiden (fig. 7). Det geografiske afsnit udtrykker den traditionelle opfattelse af nabolande, hvor der bor besynderlige mennesker med sære vaner, og de er organiserede i mærkelige samfund. Den indeholder tillige to afsnit med lærebøger i kinesisk, hvoraf den ene er en slags ABC med tegning af en genstand efterfulgt af de korrekte tegn. Det andet afsnit gengiver den traditionelle tretegnslærebog. Indholdet i tretegnssentenserne afspejler de traditionelle værdier i det kinesiske samfund. Gennem udenadslæren prentes disse værdier dybt ind i eleven.

Den anden lignende bog, *Zengfu tianqing daquan* (Håndbog i forøgelsen af rigdom og lykke), kan kaldes en slags håndbog i livskvalitet, da den har afsnit, der hjælper kineseren gennem livets forskellige faser fra fødsel til grav. Således er der f.eks. råd om beskyttelse af øjne, ører og hjerte (fig. 8). Bogen er dateret til det 36. år for Qianlong kejseren i Qing-dynastiet, hvilket svarer til vores tidsregnings år 1771. I modsætning til den først omtalte håndbog lægger den megen vægt på beskyttelse af børn igennem deres opvækst. Den

har også et afsnit med magiske tegn, hvor der er et til hver dag i årets gang. For den almindelige kineser, der sædvanligvis var analfabet, stod det skrevne tegn som magi, og fik allerede tidligt tillagt magiske evner. Daoisterne udviklede denne form for magi således at der til enhver tænkelig handling, hændelse eller tildragelse var et eller flere tegn, der kunne hjælpe. Tegnene kunne anvendes både som amuletter og som ingredienser i helbredende medicin.

At læse omverdens tegn og tage vare derpå samt handle efter dem, er meget klart udtrykt i en speciel magisk daoistisk vejrhåndbog i håndskrift med flere miniatureakvareller. Bogen er fornylig indgået i OAs museumssamling i en ikke helt komplet stand og er uden titelblad. Første halvdel består af malede billeder i farver på øverste del af siden med tekstforklaringer på nederste del af siden (fig 9). Den sidste halvdel af bogen er en ren tekstdel, der omtaler forskellige situationer med varsler og deres forklaringer samt anvisninger på passende handlinger. Illustrationerne afbilder diverse skyformationer, solplaceringer og måneformer samt en del stjernekonstellationer, som dels er tegn på kommende hændelser dels kan anvendes som magiske formularer.

I den daoistiske tankeverden forestiller man sig, at guddommelige væsener bl.a. bor i tågebanker i himlen, og deres bevægelser kan anes i skyformationerne på himlen. Gennem tydningen af skyernes former og bevægelser i relation til sol, måne og stjerner kan en magiker tyde den nærmeste fremtids vejr og påvirkningen af naturen. Samtidig kan magikeren gennem opstillingen af diagrammer med skyer i forhold til sol, måne eller stjerner opnå visse gunstige vejr-situationer. Det kan f.eks. dreje sig om at få regn eller sol på bestemte tidspunkter samt blæst til at udtørre landområder for fugtighed.

Penselføringen i illustrationerne er ikke udført i samme elegante form, som det kan ses i det kinesiske litterære maleri i den ekspressionistiske form med kraftfulde strøg og åndelig styrke. Strøgene i vejrhåndbogen er mere rustikke og naive, hvilket falder godt sammen med bogens sigte som en brugsgenstand. Tegnene i bogen er udført i en robust og letlæselig embedsmandsstil, hvilket øger bogens anvendelsesværdi.

Beskyttelse mod verdens ondskab og den konstante søgen efter bedre tilstande er vel et alment fænomen. Kineserne har deres måde at gøre dette på, og de omtalte bøger giver et eksempel på nogle af deres metoder.

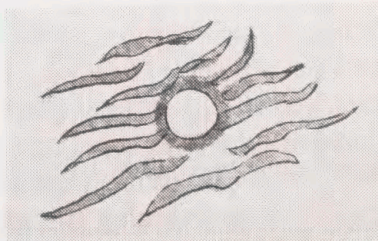

Fig 9 : Skystriber omkring månen: Yin og Yang i ubalance, hvilket vil give 3 dage med blæst og regn (8x9,5 cm). Manuskript med akvareller. Fra *Zhan fengyun ce tianfu, Haihou zhuming*. 19. årh. OA 102-1991-182.